

Arkeologisk schaktningsövervakning

Arkeologi vid Nora kyrka i Uppland

Nora socken
Heby kommun
Uppland

Anna Ölund

Arkeologisk schaktningsövervakning

Arkeologi vid Nora kyrka i Uppland

Nora socken
Heby kommun
Uppland

Anna Ölund

Omslagsbild: Nora kyrka före påbörjat markarbete i september 2014.

Upplandsmuseets rapporter 2014:15
ISSN 1654-8280

Fotograf och bearbetning av foton: Anna Ölund
Planframställning där inget annat anges: Anna Ölund
Vetenskaplig granskning: Bent Syse

Allmänt kartmaterial: © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/1674

© Upplandsmuseet, 2014

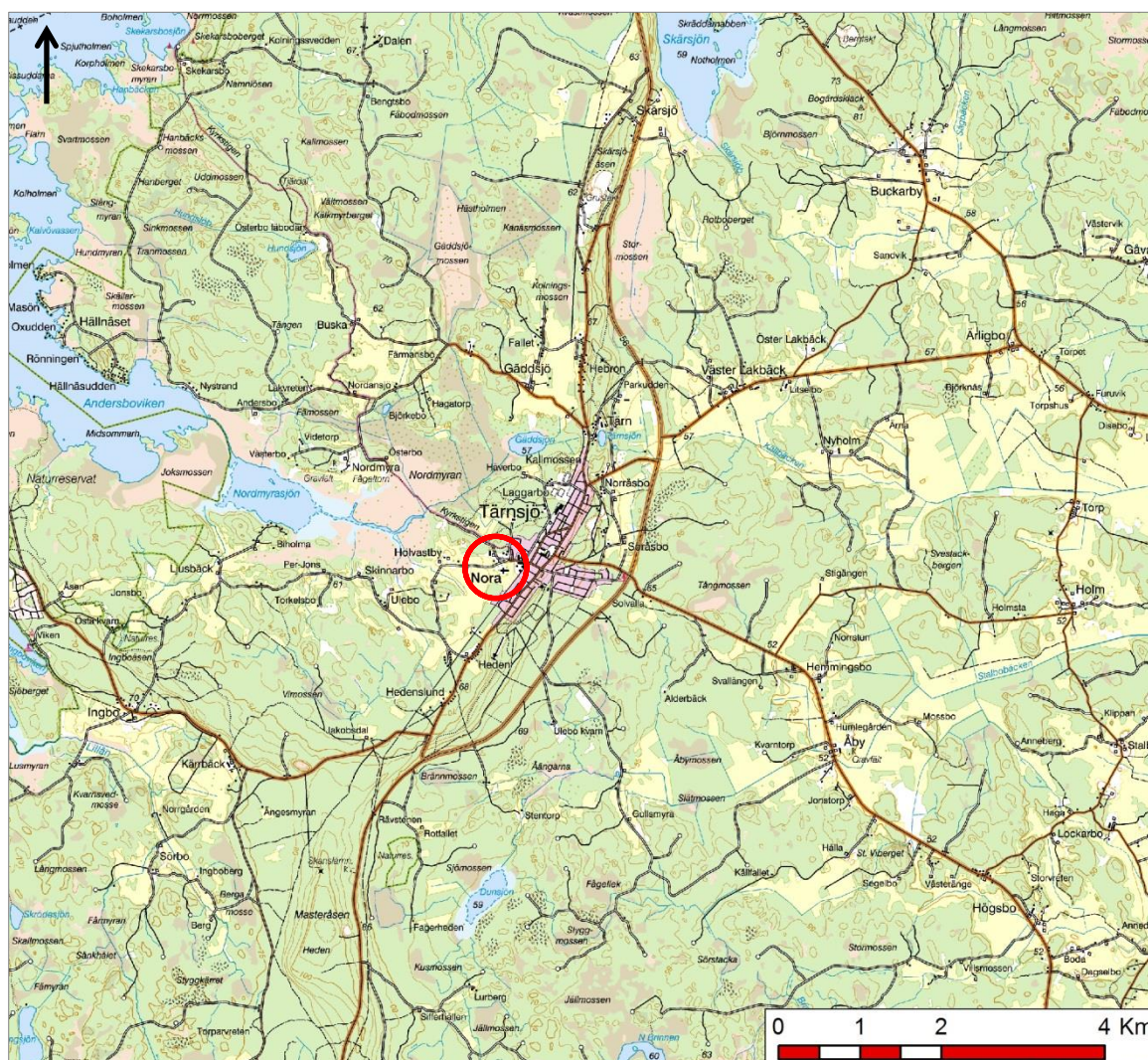
Upplandsmuseet, Fyristorg 2, 753 10 Uppsala
Telefon 018 – 16 91 00
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Inledning	6
Kyrkomiljön	7
Nora kyrka	8
Tidigare undersökningar	10
Syfte, metod och genomförande	10
Undersökningsresultat	11
A1 Mur	13
A2 Mur	14
Fynd	16
Tolkning	17
Den medeltida kyrkans storlek och utseende	19
Sammanfattning	22
Administrativa uppgifter	22
Referenser	23

Inledning

Upplandsmuseets avdelning Arkeologi utförde under september 2014 en arkeologisk schaktningsövervakning vid Nora kyrka i Uppland. Arbetet skedde efter beslut från Länsstyrelsen i Uppsala län, kulturmiljöenheten (dnr 431-3650-14, beslutsdatum 2014-06-05). Arbetet omfattade schaktning för nedläggning av ringledare vid komplettering av åskskyddet av Nora kyrka. Beställare av arbetet var Nora församling, Tärnsjö. För det arkeologiska arbetet svarade Anna Ölund som också författat rapporten.

Figur 1. Översikt som visar läget för Nora kyrka i sydvästra delen av Tärnsjö samhälle. Skala 1:80000.

Kyrkomiljön

Nora socken ligger i nordvästra Uppland och gränsar i nordväst mot Dalälven. Socknen är i huvudsak flack och mer än hälften av ytan är skogsbeväxt. Fram till slutet av 1800-talet var bebyggelsen utspridd längs med färdvägarna som korsades i socknens mitt, vid kyrkan. Först på 1890-talet skapades ett riktigt sockencentrum då poststationen anlades vid bebyggelsen vid kyrkan. 1901 öppnades järnvägssträckan Sala-Gysinge-Gävle vilket medförde att stationssamhället Tärnsjö växte fram.

Figur 2. Flygfoto över Tärnsjö samhälle från 1958. I bakgrunden ses Nora kyrka. Foto mot SV. Flygtrafik AB, Upplandsmuseets bildsamling.

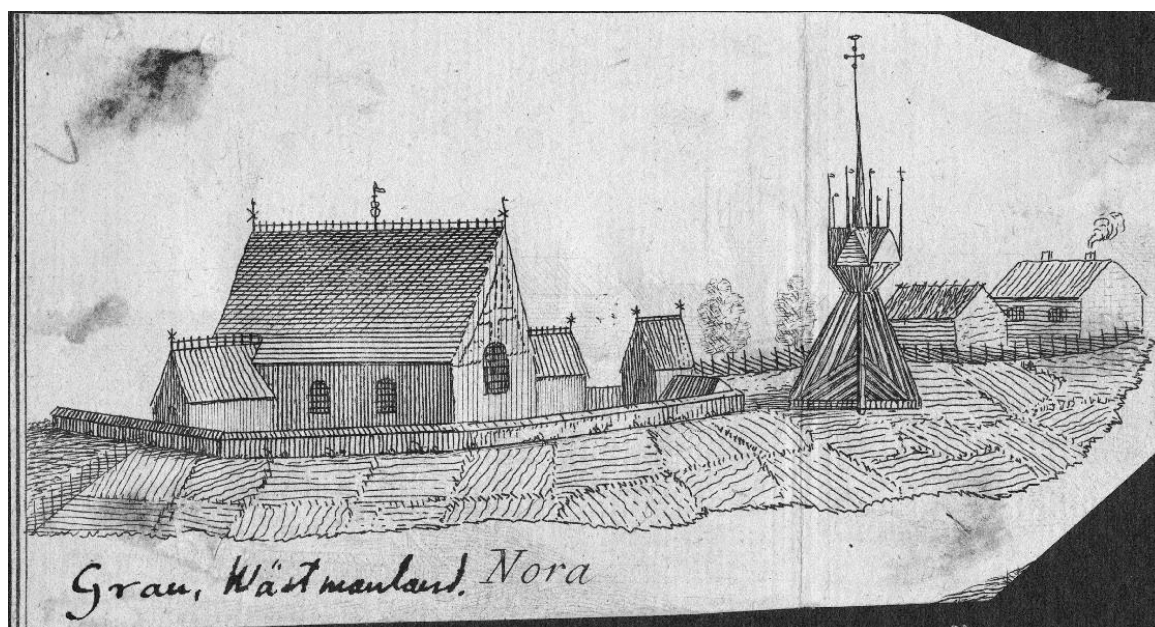
Till skillnad från många andra av länets kyrkor ligger Nora kyrka i anslutning till modern bebyggelse i Tärnsjö samhället. Kyrkomiljöns läge upplevs därför som något perifer i förhållande till stationssamhället.

I kyrkomiljön finns det före detta sockenmagasinet strax norr om kyrkan. Norr om kyrkan finns även församlingshemmet som utgör det före detta kyrkoherdebostället från 1870. Intill församlingshemmet finns kyrkans tiondebod samt en bagar- och tvättstuga. Nordost om kyrkan ligger den före detta komministergården från 1748 som idag fungerar som prästgård (Vård och underhållsplan 2006).

På västra delen av kyrkogården finns Uppståndelsens kapell byggt 1958. På kyrkogårdens nya del, norr om kyrkan finns två mindre byggnader. Den västra av dessa uppfördes ursprungligen som likbod och fungerar i dag som redskapsförråd. Den östra byggnaden innehåller personalutrymmen och offentliga toaletter. Mellan dessa båda byggnader finns åtta pilastrar som markerar gränsen för den äldre delen av kyrkogården, vilken utökades mot norr 1925 (ATA).

Nora kyrka

Nora kyrka har ett medeltida ursprung och den medeltida kyrkans södra och östra murar finns kvar i nuvarande kyrkas sydöstra hörn. Kyrkans ålder är oklar, men troligen är den uppförd under 1300-talet. Bland kyrkans inventarier finns en Mariabild och en dopfunt som är från 1200-talet, vilket visar att en kyrka kan ha funnits i socknen under 1200-talets andra hälft (Nisbeth 1969). Kyrkobyggnaden finns avbildad i Olof Graus "Beskrifningar öfver Wästmanland" från 1754. På denna bild ser man en för Uppland vanlig salkyrka med högt spåntäckt tak. Korväggen har blinderingar och ett relativt stort korfönster. På kyrkans södra sida finns ett vapenhus och på den norra en sakristia. Kyrkogården är liten och omgärdas av en taktäckt bogårdsmur med en stiglucka i norr. Öster om kyrkan står en klockstapel som utifrån stilmässiga drag bör vara uppförd under slutet av 1500-tal eller 1600-talets början-talet.

Figur 3. Nora kyrka 1754, teckning av Grau. Kulturmiljöbild. RAÄ.

Det är troligt att den medeltida kyrkans valv, ett över koret och ett över långhuset, slogs under ärkebiskop Jakob Ulfssons tid (1479-1514). Från 1600-talet finns en upptecknad tradition som påtalar att Iohan Örnklou låtit uppbygga och reparera Nora kyrka. Kyrkans tak ska ha varit försett med hans och hans frus vapen på två ställen, samt på fönsterrutorna och bokstolen. Detta bör syfta på Johan Ulfsson som hade en örnklo i sitt vapen och hans frus vapen bör ha åsyftat stiftsvapnet. Troligen är det vid detta tillfälle som kyrkan förses med kalkmålerier. Dessa kan dateras till slutet av 1400-talet och tillägnas den så kallade Tierpsskolan. Kalkmåleriet kan idag ses i kyrkans sydöstra hörn efter framtagandet 1911.

Kyrkans fönster förstörades i början av 1700-talet. 1734 togs en ingång i västgaveln upp. Klockstapeln visade sig vara i så dåligt skick att den revs 1768 och uppfördes tillfälligt på annan plats. Kyrkans underhåll var mycket kraftigt eftersatt på 1760-talet och en omfattande restaurering diskuterades. Snart kom diskussionen att omfatta en ett förslag om en utvidgning av kyrkan, istället för att restaurera den. På så vis skulle

hela socknens befolkning få plats i kyrkan. I 18 år diskuterades detta och först 1778 började grunden till den nya kyrkan läggas. Merparten av den medeltida kyrkan revs och dess södra och östra vägg byggdes in i nuvarande kyrkobyggnad. För diskussion om den medeltida kyrkans storlek i förhållande till dagens kyrka se kap: *Den medeltida kyrkans storlek och utseende*.

Kyrkobyggnaden utökades till en stor hallkyrka med västtorn samt en sakristia öster om koret.

Figur 4. Nora kyrka 1936. Foto mot N av Flygtrafik AB, Upplandsmuseets bildsamling.

Den första stora renoveringen av kyrkan efter ombyggnationen skedde 1911 under ledning av arkitekt Georg Nilsson. En ny ingång togs upp i nordväggen och den södra ingången sattes igen. Tunnvalvet försågs med stuckdekorationer i jugendstil och de överkalkade medeltida målningarna i kyrkans sydöstra hörn togs fram. En av två västläktare revs och orgeln flyttades till den kvarvarande läktaren. Alla inventarier renoverades. I samband med renoveringen byttes även golven i kyrkan ut och grunderna efter den medeltida kyrkan frilades (Nisbeth 1969).

Nästa renovering dröjde till 1950-52, då en större renovering av kyrkans exteriör genomfördes. Hela kyrkans puts revs och kyrkan putsades om. Allt takspån revs och taket försågs med kopparplåt. Tornur, kyrktupp mm restaureras och sakristian försågs med ny inredning. På 1960-talet var det dags igen för en omfattande invändig renovering. I samband med detta flyttades predikstolen från altarpartiet till nordväggen och altarpartiet omgestaltades. Alla inventarier och all inredning konserverades och en ny orgel byggdes på västläktaren. Nordportalen som togs upp 1911 sätts igen. Även denna gång genomfördes golvarbeten och en vindskiva med karvsnitt påträffades som antogs tillhöra den medeltida kyrkan. Prov från vindskivan skickades för dendrodatering av Nora församling 1997. Provet kan inte betraktas som

daterat, och den dendrokronologiska rapporten ger tvetydiga svar. Dels att provet har en viss korrelation som pekar på en fällningstid efter år 1372, dels ca 1390-95 (Lst dnr 225-68-97 samt dendrokronologisk analys 27 jan 1998, Lunds universitet).

1994 påbörjas en omfattande renovering av vapenhus och tornrum samt av trappan till orgelläktaren. Vid detta tillfälle byts även hela elsystemet och den östra boden norr om kyrkan byggdes om till personalutrymme.

Tidigare undersökningar

Ingen större arkeologisk insats har gjorts i eller vid Nora kyrka. 2001 gjordes en arkeologisk kontroll i samband med byte av värmeanläggningen i församlingshemmet och ekonomibyggnaderna. Vid tillfället konstaterades att marken under kyrkan utgjordes av sand och inga konstruktioner eller artefakter påträffades (VLM dnr 97:310-316). Enligt en odaterad arkivuppgift iaktogs nuvarande kyrkas grundläggning i samband med schaktningar för nedläggande av jordplåt för åskskydd. Vid tillfället ska kyrkans rustbädd (av stockar) påträffats på 4 m djup utanför vägglivet (ATA).

I socknen finns en tradition som omtalar att en gammal kyrka eller gillestuga stått på den plats som heter Kapellåsen (RAÄ Nora 24:1). Platsen ligger ca 550 m öster om Nora kyrka på åsen mellan landsvägen och Missionskyrkan. När landsvägen Sala-Gysinge vid detta parti byggdes om 1933 tillkallades därför antikvarisk expertis och Rune Norberg anlände från Historiska museet i Stockholm. Han kunde konstatera en 5x5 m stor oregelbunden husgrund av sten, kollager, glas, tegel och kakel. Norberg tolkar det påträffade som en delvis förstörd huslämning av sent datum (ATA, rapport 1933). Lämningarna har dock av lokalbor tolkats som en gillestuga (Nilsson 1939) och 1952 sattes en minnesplatta upp på platsen med skriften ”*Här på Kapellåsen döljer jorden lämningarna av gråstensgrunden till en byggnad som varit Nora sockens gillestuga eller Kapell från medeltiden*”.

Syfte, metod och genomförande

Åskskyddet på norra sidan av Nora kyrka visade sig vid nyligen gjorda mätningar uppfylla de ställda kraven. Den södra sidans åskskydd behövde dock kompletteras. Nora församling sökte därför tillstånd för kompletteringen genom anläggande av ringledare på 0,3 m djup. Cecilia Wannfors, Upplands Västra kontrakt, Uppsala Stift var projektledare för arbetet.

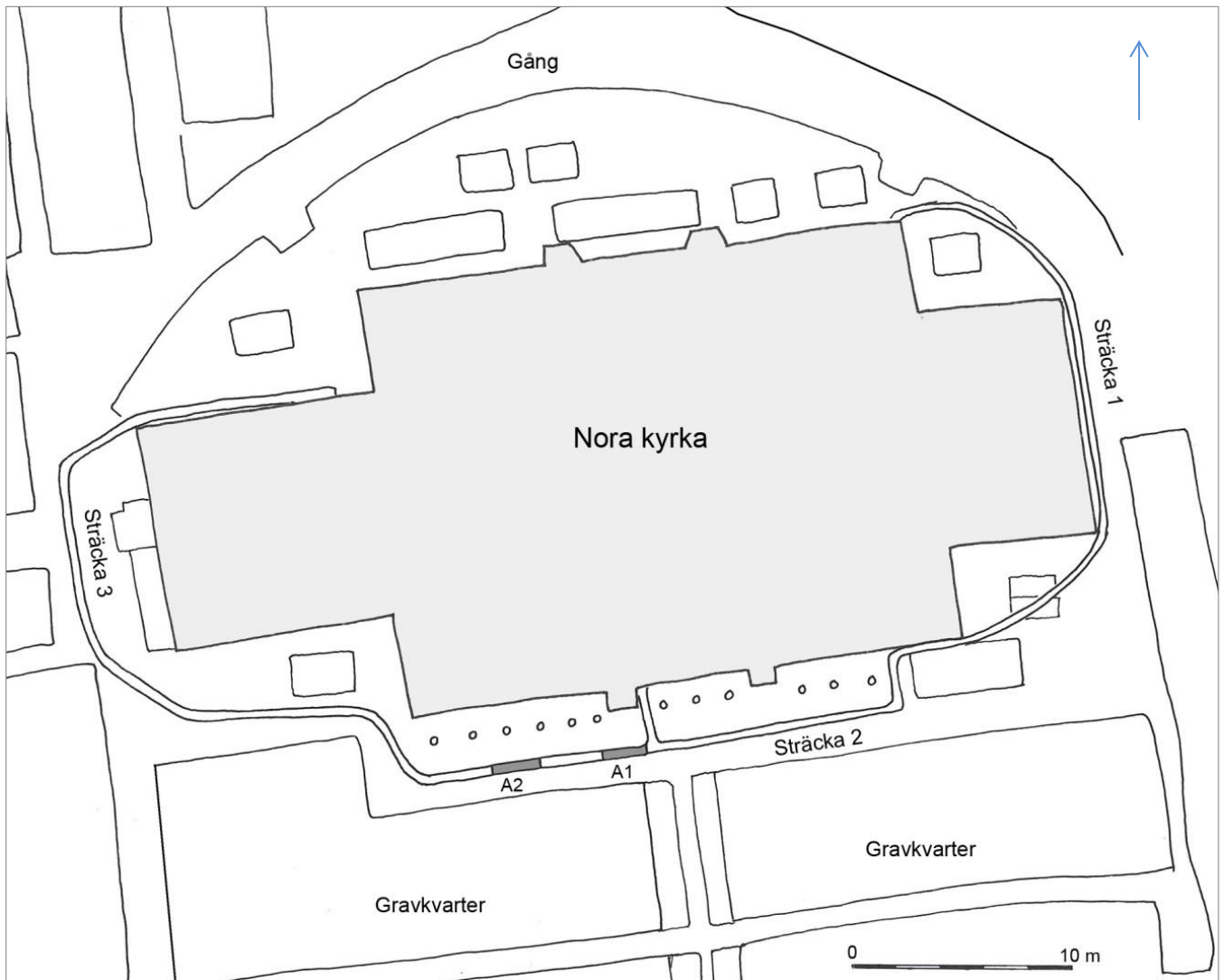
Målsättningen med schaktningsövervakningen var att dokumentera eventuella lämningar som skulle komma att beröras av arbetet. Det var sedan tidigare känt att under mark fanns lämningar efter det på 1780-talet rivna vapenhuset. Dessutom kunde schaktet komma att beröra gravar.

Det arkeologiska arbetet omfattade övervakning av schaktsträckan från sakristian, längs kyrkans södra fasad och runt tornet i väster. Dokumentation gjordes genom planritningar, beskrivningar samt foton. Fälтарbetet genomfördes 2014-09-17.

Markarbetet utfördes med en liten grävmaskin. Schaktbredden var 0,3-0,5 m och djupet 0,3 m.

Undersökningsresultat

Det var sedan tidigare känt att det fanns äldre lämningar under mark vid Nora kyrka. Vid schaktningen för åskledaren förmodades att det äldre vapenhuset skulle framkomma. Runt kyrkan finns gravkvarter och på dess södra sida finns liggande gravhällar som flyttats ut ur kyrkan i samband med restaureringen 1960-talet (se cirkelmarkeringar på figur 5). Detta medförde att schaktet förlades söder om gravhällarna men norr om den stensatta gången i gräsytan.

Figur 5. Schaktplan över åskledningsschakt vid Nora kyrka med påträffade arkeologiska objekt. Blå pil markerar riktning mot norr. Skala 1:300.

Schaktet påbörjades vid kyrkans nordöstra hörn och grävdes runt sakristian i öster. Denna sträcka som kallas Sträcka 1 dominerades av omrörd sandig silt med inslag av småsten. Inga fynd eller konstruktioner framkom längsmed schaktsträckan.

Sträcka 2 omfattar schaktet på kyrkans södra sida. Vid denna schaktsträcka påträffades två kraftiga murar, A1 och A2 vilka presenteras nedan. Schaktet löpte i

sandblandad silt och enstaka lösa benrester observerades. Sträcka 3 likade i stort sett sträcka 1 och 2. Här framkom inga konstruktioner eller fynd.

Figur 6. Södra sidan före påbörjat schaktningsarbete. Foto mot V.

Figur 7. Schaktning vid sträcka 1 öster om sakristian. Foto mot N.

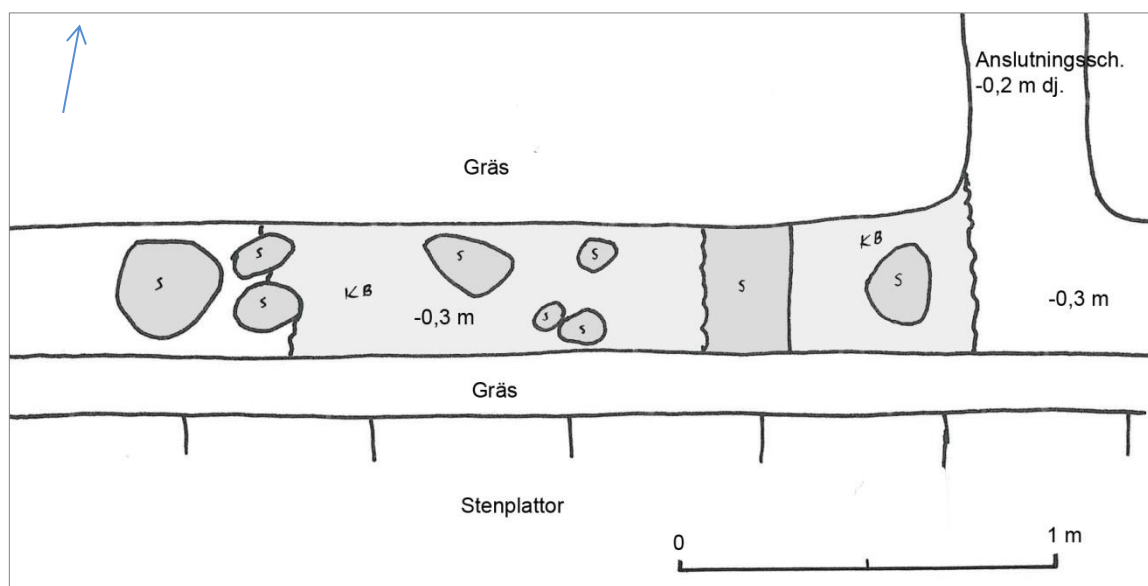

Figur 8. Södra sidan under pågående schaktning. Foto mot V.

Figur 9. Schaktning vid västra delen av sträcka 2 öster om tornet. Foto mot NV.

A1 Mur

Vid A1, mitt för den södra fasadens västra strävpelare framkom en relativt kraftig rest av en mur. Denna låg 2,5 m ut från långhusets fasad och 1,8 m ut från strävpelaren. Muren framkom 0,3 m under markytan och utgjordes av hårt kalkbruk med fastsittande sten. Ovanpå muren fanns stora kalkbruksklumpar i den sandiga silten. Murens östra del hade en distinkt avslutning som ligger i liv med strävpelarnas östsida. Den västra kanten av muren var något mer diffus då tre stenar kan ha fallit åt väster (se figur 10). Murens kalkbruksmurade del var 1,7 m bred. På muren påträffades ett bemålat putsfragment (se fynd). Muren A1 utgör troligen det äldre vapenhusets östra grundmur.

Figur 10. A1, rest efter grundmur troligen tillhörande det medeltida vapenhuset. Måttangivelser anger djupet under markytan. Blå pil markerar riktning mot norr. Skala 1:20.

Figur 11. A1, rest efter grundmur. I överdelen av bilden ses den södra fasadens västra strävpelare.

Figur 12. A1, rest efter grundmur. Foto mot V.

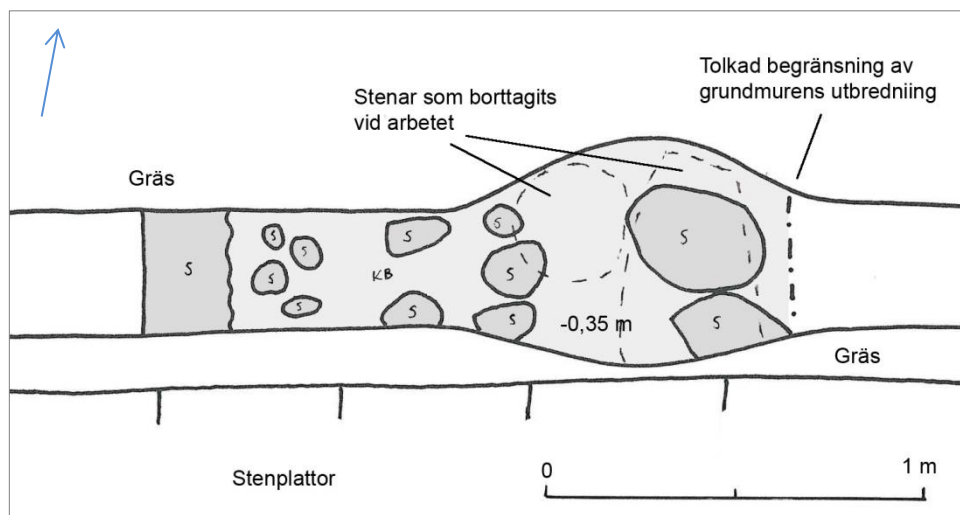
A2 Mur

Vid A2 påträffades ytterligare en rest efter en grundmur. Denna var till storleken och karaktären mycket lik A1. Mellan de båda murarna fanns en schaktsträcka på 3-3,5 m.

A2 låg 2,5 m söder om långhusets fasad vid långhusets västra fönster. Muren framkom 0,35-0,4 m under markytan och utgjordes av hårt kalkbruk med fastsittande sten. Ovanpå muren fanns två större stenar som borttogs vid schaktningen. Dessa satt inte fast på grundmuren utan uppfattades som löst liggande på platsen. Murens östra del avslutades av två stenar 0,3 m stora. Den västra delen av muren hade en distinkt avslutning av ett kanthugget block med rak sida mot väster. I dumpmassorna vid muren påträffades ett bemålats putsfragment (se fynd). Muren A2 utgör troligen det äldre vapenhusets västra grundmur.

Figur 13. Löst liggande sten ovanpå grundmur A2 som borttogs vid schaktningen.

Figur 14. A2, rest efter grundmur troligen tillhörande det medeltida vapenhuset. Måttangivelser anger djupet under markytan. Blå pil markerar riktning mot norr. Skala 1:20.

Figur 15. A2, rest efter grundmur troligen tillhörande det medeltida vapenhuset.

Figur 16. Mur A1 och A2, vilka troligen utgör grundmur till kyrkans medeltida vapenhus. Foto mot V.

Fynd

Två små fragment av bemalad kalkputs tillvaratogs vid undersökningen. Det ena F1 påträffades liggande ovanpå mur A1. Det andra F2 påträffades i de uppgrävda sandblandade massorna vid A2. Båda fragmenten är små, 2,5 x 2,5 cm respektive 4 x 2,5 cm. Båda har röd bemålning. Troligen kommer de från de kalkmålningar som funnits i den medeltida kyrkans vapenhus eller södra vägg. Fynden förvaras på Upplandsmuseet i väntan på fyndfördelning.

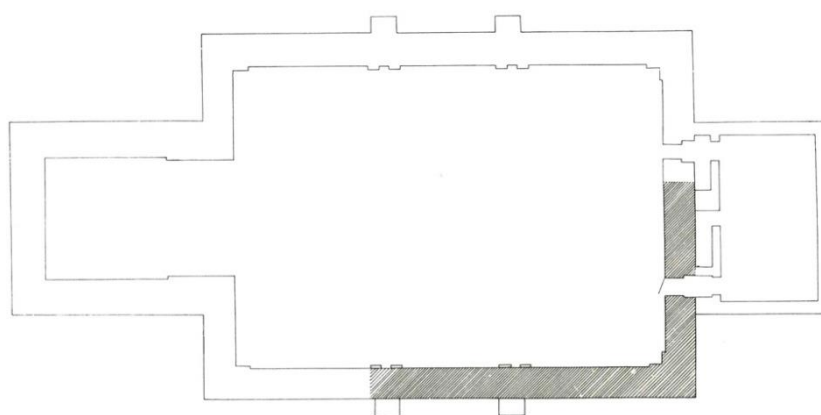
Figur 17. Bemålade putsfragment från medeltida kalkmålningar. F1 och F2. Foto Bengt Backlund, Upplandsmuseet.

Vid arbetet påträffades förutom putsfragmenten löst liggande ben från äldre begravingar. Dessa ben återdeponerades i schaktet på de ställen där de påträffats i samband med igenläggning.

Inga övriga konstruktioner än mur A1 och A2 påträffades vid den arkeologiska schaktningsövervakningen.

Tolkning

Utifrån den arkeologiska underökningen kan konstateras att det finns lämningar under mark vid Nora kyrka som representerar äldre byggnadsskedden. Det som påträffats är sannolikt resterna efter den medeltida kyrkans vapenhus. Murarnas läge stämmer dock inte överens med den litteratur som behandlar Nora kyrka (Nisbeth 1969, Nilsson 1939, Bonnier 1997, Vård och underhållsplan 2006 samt arkivuppgifter av senare datum beträffande kyrkan på ATA). Den rådande bilden av ombyggnationen på 1780-talet är att den medeltida kyrkan revs till största del, varav den södra och den östra väggen sparades. Kyrkan utvidgas till dubbla bredden och nästan dubbla längden. Vissa omtalar att kyrkan utvidgas med $\frac{3}{4}$ delar.

Kyrkans plan – äldre murrester m. m. Skala 1:400

Figur 18. Kyrkans äldre plan enligt Åke Nisbeths kyrkoberskrivning över Nora kyrka från 1969.

Bakgrunden till utvidgningen ska ha varit kyrkans mycket eftersatta underhåll, samt att socknens befolkning inte fick plats inne i den medeltida kyrkan. Socknen ska vid denna tidpunkt (1772) ha haft en befolkning av 1360 personer varav kyrkan max kunde rymma 650 personer (uppgifter från sockenkyrkoprotokoll ATA, Norlén 1898). Det verkar dock som att en stor del sockenborna i Nora motsatt sig utvidgningen av kyrkan. De ansåg att kyrkan var stor nog åt dem och deras förfäder och då kunde hon också vara tillräckligt för deras efterkommande. I 18 år pågick diskussioner kring ombyggnationen, där en viljestark kyrkoherde Georg Vought drev på processen som sockenborna motsatte sig. Efter restaureringen, kunde fyra nya bänkrader inrättas (Norlén 1898).

Då den litteratur som finns om Nora kyrka inte överensstämde med de påträffade lämningarna efter murarna (A1 och A2) gjordes en utökad arkivstudie. Denna företogs på ATA i Stockholm och inriktades främst mot att finna klarhet i de grundmurar som ska ha påträffats vid 1911 och 1960-talets renoweringar. Allt material på ATA om kyrkan har gått igenom, liksom äldre foton. Tyvärr finns få arkivuppgifter kring de båda restaureringarna och när det förekommer omtalas

väggmålningar, inredningen eller fasadarbeten. Få uppgifter rör golvarbetet. En odaterad avskrift (nedskrivna tidigast i slutet på 1960-talet) med oläsligt författarnamn (ATA) omtalar att flera stora gravhällar fann i kyrkan vid 1911 års restaurering. De många mynt (omnämnt kollektslantar) som påträffades vid undersökningen togs tillvara av verkmästaren som var bror med Bengt Schön i Holvsta by. Marken under trägolvet rensades och jämnades och en betongplatta gjöts över hela skeppets utrymme. Vid tredje bänkraden framifrån på södra sidan om mittgången fanns en sten som stack upp högt över bänken (ATA).

Figur 19. Altarskåpsskulpturer från Nora kyrka som vid renoveringsarbete tillfälligt lyfts ut ur kyrkan. Foto Georg Lundin 1916 (ATA).

Det har alltså inte varit möjligt att hitta några uppmätningar av grundmurarna som sägs ha blottlagts vid de tidigare restaureringarna, om ens några sådana uppmätningar har företagits. Möjligen finns det mer information i ärendet på Riksarkivet i Överintendentsämbetets handlingar. Dessa har inte gått igenom inom ramen för denna avrapportering.

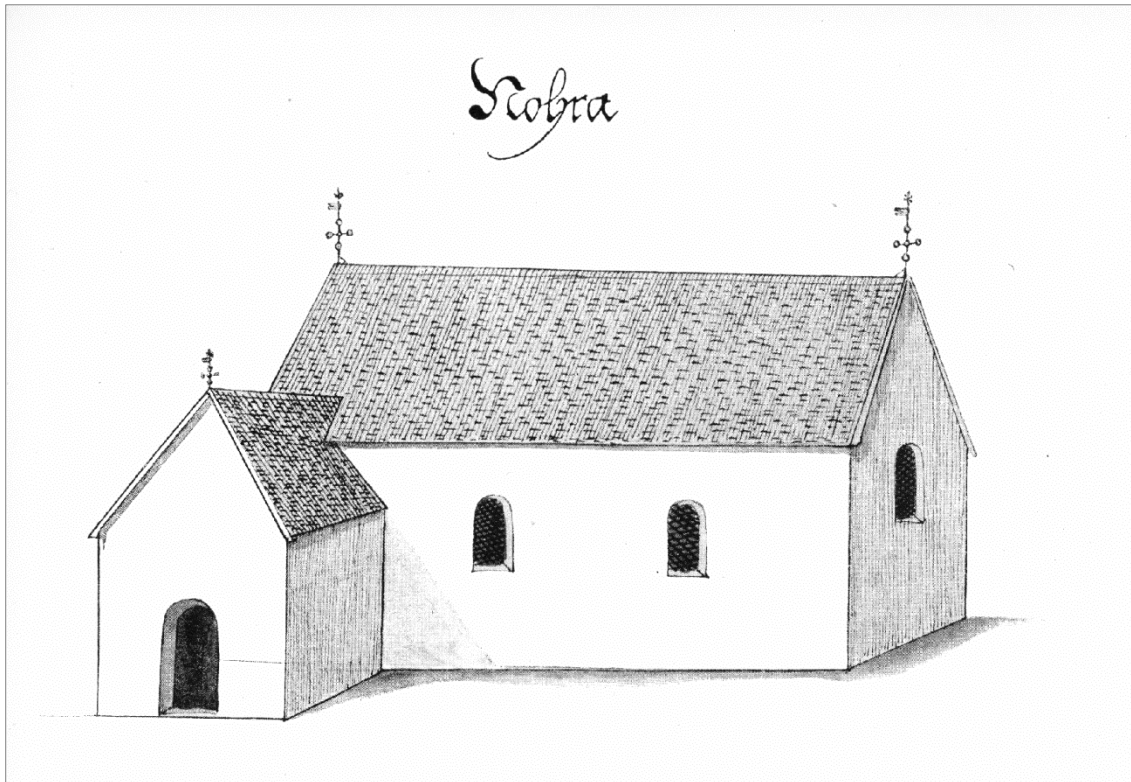
Den medeltida kyrkans storlek och utseende

Tyvärr vet vi väldigt lite om den medeltida kyrkans storlek och utseende. Invändigt i kyrkan ses det medeltida kalkmåleriet och en fönsternisch som utgjort korfönstret. I den äldre litteraturen har det antagits att kyrkan varit överensstämmande med den teckning som upprättats av Olof Grau 1754 (se figur 3). På bilden ses en liten sockenkyrka med vapenhus i söder och sakristia i norr. Kyrkan har blinderingar på korgaveln, två fönster på södra långhusväggen samt ett högt spåntak. Av Nisbeths planritning i kyrkobeskrivningen framgår de medeltida murarna. Om detta skulle utgöra de utvändiga måtten som många antagit skulle kyrkans yttermått varit ca 17 x 11,5 m. Inermåtten torde ha varit betydligt mindre ca 13,5 x 8 m. Det säger sig självt att en sådan liten byggnad omöjligen kan rymma en sockenbefolkning på 650 personer, oavsett läktare och packade bänkrader.

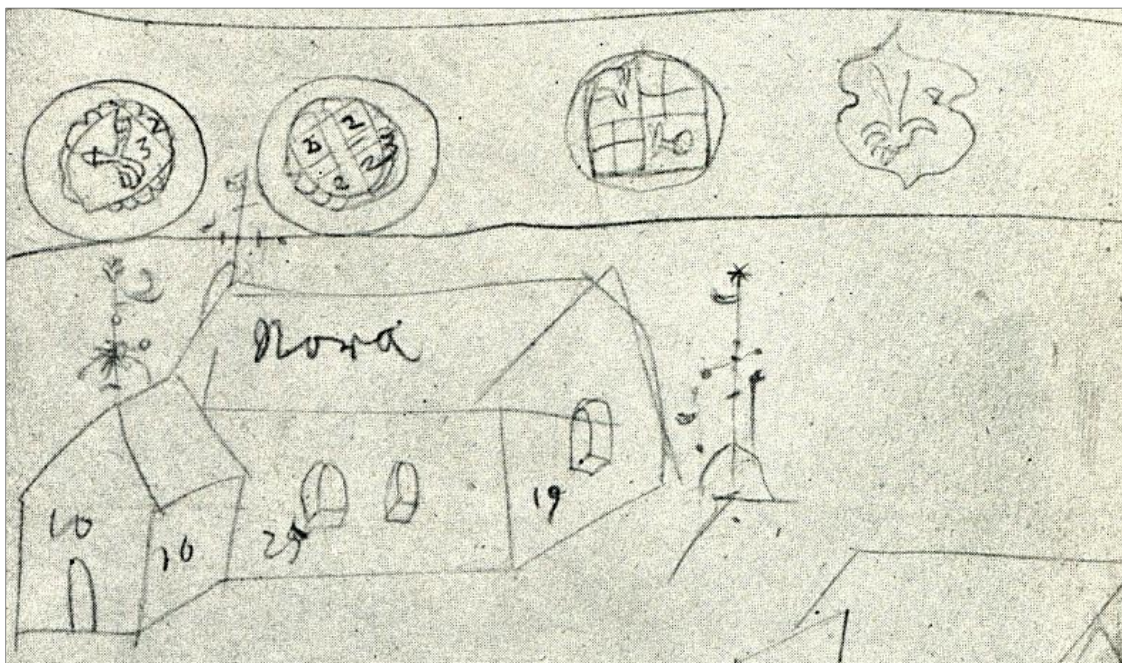
Kyrkan bör ha varit större än de tidigare rekonstruktionerna. Efter ombyggnationen mäter kyrkans långhus 26 x 20 m (invändigt 22,5 x 16,5 m) och utifrån sockenprotokollen framgår att kyrkan utökades med fyra nya bänkrader.

Figur 20. Korpartiet i Nora kyrka, hösten 2014. I den södra och östra väggen ses de medeltida kalkmålningar som framtogs 1911. Ovanför dörren till sakristian ses det medeltida korfönstret. Foto mot Ö.

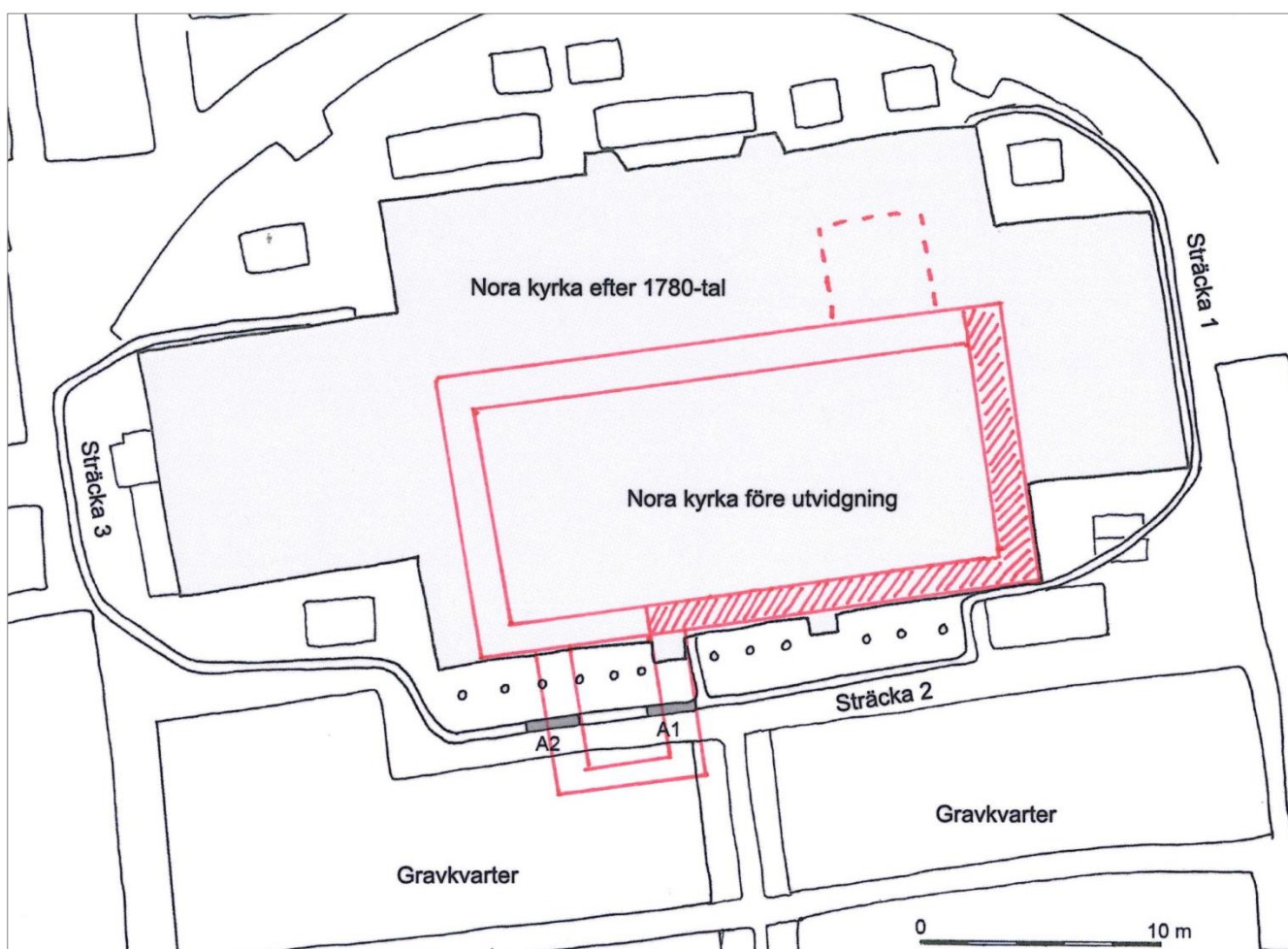

Figur 21. Johan Hadorphs avbildning av Nora kyrka 1685 (Vennberg 1917, Volym 1, plansch 20).

Figur 22. Johan Hadorphs konceptritning över Nora kyrka. Av skissen framgår kyrkans mått i aln. Ovan kyrkan finns ett fält med vapensköldar, vilka troligen visar två kalkmålningar och två fönstermålningar. Avbildningarna i kanterna avser troligen Jakob Ulvssons vapen och det andra från vänster kan utgöra stiftsvapnet. Längst ned i bildens högra kant finns konceptritningen av Enåkers kyrka (Vennberg 1917, Volym 1, plansch 77).

Trots att kyrkobeskrivningen omtalar Olof Graus teckning över Nora kyrka som den äldsta avbildning har Johan Hadorph avbildat kyrkan år 1685 (Vennberg 1917, figur 21). För denna avbildning har Johan Hadorphs konceptritning över Nora kyrka har legat till grund (figur 22). På konceptritningen framgår kyrkans mått angivna i aln. Alnmåttet var vid den aktuella tidpunkten standardiserat och motsvarar ca 0,5938 m. Omräknar man skissens mått i meter ger det en kyrkobyggnad på 23,1 x 11,2 m. Denna byggnad motsvarar alltså i det närmaste nuvarande kyrkas långhus längdmässigt (26 m). Bredden däremot skiljer sig, där den gamla kyrkan var 11,2 m och den utvidgade 20 m.

Figur 23. Rekonstruktionsförsök av den medeltida kyrkans storlek utifrån Johan Hadorphs avbildningar 1685 med hänsyn taget till Nisbeths måttangivelser beträffande murtjocklek. Bevarade medeltida murar skrafferade. Påträffade murar mörkgrå (A1 och A2). Sakristians läge och storlek är oklar och har därför streckad linje. Skala 1:300.

På 1780-talet när kyrkan utvidgades byggdes den främst ut på bredden mot norr där den blev närmast dubbelt så bred. Långhusets längd utvidgades däremot endast med 3 m. Detta föranleder att de tidigare uppgifterna som omtalar en kyrka som var nästan dubbelt så lång (åsyftande långhusets längd), liksom att den utvidgades med $\frac{3}{4}$ delar är således felaktiga.

Sammanfattning

Efter beslut från Länsstyrelsen i Uppsala län har Upplandsmuseet, avdelning Arkeologi utfört en arkeologisk schaktningsövervakning vid Nora kyrka i Heby kommun i Uppland. Arbetet utfördes i september 2014 och omfattade övervakning av markarbeten i samband anläggande åskledare på kyrkans södra sida. Vid arbetet påträffades två kraftiga murar som troligen utgjort grundmurarna till det på 1780-talet rivna vapenhuset. På 1780-talet utvidgades kyrkans storlek betydligt och i stort sett hela den medeltida kyrkobyggnaden revs. I denna rapport redovisas tidigare ej medtagna uppgifter kring den medeltida kyrkobyggnaden och ett rekonstruktionsförslag görs beträffande den äldre kyrkans storlek. Den arkeologiska övervakningen har givit ett utökat kunskapsläge kring Nora kyrkas äldsta byggnadshistoria.

Administrativa uppgifter

Plats: Nora kyrka, Heby kommun, Uppsala län.

Fornlämningstyp: Kyrka.

Undersökningstyp: Schaktningsövervakning.

Orsak till undersökning: Schaktningsövervakning i samband med komplettering av åskskydd.

Uppdragsgivare: Nora församling.

Fältarbetsperiod: 2014-09-17.

Upplandsmuseets projektledare: Anna Ölund.

Upplandsmuseets diarienummer: Km-533-2014

Upplandsmuseets projektnummer: 8508.

Länsstyrelsens handläggare: Louise Törnvall.

Länsstyrelsens diarienummer och beslutsdatum: 431-4987-13, 2014-06-05.

Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv.

Fynd: 2 fynd.

Referenser

Bonnier, A C. 1987. Kyrkorna berättar. Upplands kyrkor 1250-1350. Upplands Fornminnesförenings Tidsskrift 51. Uppsala.

Nilsson, E. 1939. Vår hembygd Nora. Upplands nordvästligaste socken. Nora sockens skogsstyrelse.

Nisbeth, Åke. 1969. Nora kyrka. Kyrkobeskrivning. Upplands Kyrkor 136.

Norlén, August. Anteckningar om Nora socken i Västmanland. Sala 1898.

Vård och Underhållsplan 2006. Nora kyrka, Uppsala län. I samverkan med Uppsala Stift, Västmanlands läns museum, Nyréns Arkitektkontor AB, ITS-Hagerud Elektronik AB, Åskskyddskonsult AB och Uppsala konservering.

Vennberg Erik. 1917. Johan Hadorphs resor. Afritningar af kyrkor och kyrkovapen i Upland 1676-1685. Volym 1. Stockholm.

VLM dnr 97:310-316. Skrivelse, Västmanlands läns museum. 2001-07-30. Nora kyrka, Heby kommun. Slutrapport om utfört arbete för byte av värmeanläggning (Lst dnr 225-5157-99).

Arkiv:

ATA, Antikvarisk-topografiska arkivet. Riksantikvarieämbetet Stockholm.

Kulturmiljöbild. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Upplandsmuseets topografiska arkiv. Uppsala.

Upplandsmuseets bildsamling. Uppsala.